

Михайло ДИМИД

СТАН АКАДЕМІЧНОГО БОГОСЛОВ'Я В УГКЦ¹

Десь на початку листопада 2011 р. подзвонив до мене Блаженніший патріарх Любомир і пригадав, що під моїм проводом, ще до 2000 р., в УГКЦ була створена «Богословська концепція УГКЦ». Ця розмова, а також різні голоси колег, які останнім часом висловлюються про стан науки богослов'я в Україні, дали й мені привід глибше застановитися і написати цих кілька рядків про богослов'я в УГКЦ і УКУ. Тим більше, що дійсно, при кінці ХХ століття я безпосередньо спричинився до відродження академічного богослов'я в Україні і, взявши на себе головний удар, відкрив вищу школу УГКЦ під назвою «Львівська Богословська Академія». При цьому моїм ангелом-хоронителем був патріарх Мирослав-Іван, а основним другом і партнером – тоді д-р Борис Гудзяк.

Хоч би яка молода була ця Академія, але вона спромоглася притягнути поважних богословів і не тільки дала їм нагоду викладати, але і заохочувала їх писати та безбоязно і відповідально видавати свої праці. ЛБА стала центром, де регулярно з'їжджалися викладачі різних богословських предметів для обговорення їх змісту і шукання нових перспектив спільного розвитку для Київського богослов'я. Тут утворився сприятливий ґрунт для інтеграції інших богословів в один богословський простір через спільну діяльність із Українським Богословським Науковим Товариством (УБНТ). Регулярно видавався журнал «Богословія». Все це, не афішуючи,

---

¹ Вперше появилось на: <<http://risu.org.ua/ua/index/blog/~Dymyd/46429/>> (веб-сайт РІСУ, перегл. 27 квітня 2012).

фінансувала переважно Академія, бо вважала свої фонди (складені з добровільних пожертв) не суто корпоративними, а призначеними для глобального розвитку академічного богослов'я в Україні. Того рівня спільної активності вже потім не було.

Справа в тому, що Академія шанувала кожного українського богослова, незалежно від того, наскільки контroversійними були його погляди, і, відповідно, старалася всіх захистити й нагородити. Для цього було чітко визначено власну позицію: відмовитися від радянських стандартів науки і запровадити свої, згідно із концепцією університетської автономії; встановити гідну оплату працівникам, вищу від середньостатистичних українських, оскільки останні були соціально не виправдані (якщо пам'ять не зраджує, 15 років тому – ставка ліценціата становила 300 у.о.); практично заохочувати дослідницьку діяльність через гарантування друку, тобто реалізацію їх праці; відкривати дослідницькі інститути і надавати повну допомогу для їхнього існування та розвитку.

Тоді в мене зародилося переконання, що фундамент для дальшого розвитку академічної і духовної богословської спільноти вже закладено. В свою чергу, ця спільнота забезпечить вільне богословське дослідження в УГКЦ і Україні, бо мої колеги не будуть повторювати помилок тих століть, які настали після доби «полемічного богослов'я», і не дадуть загнати себе на слизький шлях переконання, що наповнення таких понять, як «католицтво» і «православ'я», «вірність Церкві», залежить від перемінних позицій церковної ерархії – як своєї, так і чужої. Я вважав також, що добром для УГКЦ є існування, поряд з Академією, альтернативної спільноти – Українського богословського наукового товариства (УБНТ), яке може головним чином діяти в напрямку соціального й екуменічного богослов'я, згідно з волею її засновників. Новопосталі семінарії УГКЦ мали забезпечувати «професійну» підготовку майбутніх священників, спираючись на базове богослов'я. Для успішного функціонування такої системи освіти, ЛБА мала б поширювати сучасні підручники, а кожна із семінарій

розвивала б свої напрямки наукового дослідження. Для цього і відбувалися регулярні зустрічі ректорів і викладачів різних богословських предметів семінарій та ЛБА, щоб одні від других вчилися, допомагали і спільними зусиллями розвивали свої галузі богослов'я УГКЦ.

З появою УКУ поступово змінилися пріоритети. Найгірше, що сталося, – це підміна понять. УКУ використав ім'я і короткий позитивний досвід відродження українського богослов'я Львівської Богословської Академії для того, щоб самому розвиватися в іншому академічному, науковому, але не богословському напрямку. Це був, можливо, потрібний соціальний і медійний проект (час покаже), але непорозуміння полягало в тому, що для нього були використані наукові, адміністративні та фінансові ресурси, створені для розвитку українського богослов'я. УКУ несвідомо привласнював собі і використовував на інші, не богословські, проекти весь кисень, потрібний для дальшого розвитку богослов'я, і тим самим спричинився до затримки його росту!

Це ставалося, головним чином, тому, що УКУ, на жаль, поставив українських богословів в незручне становище в різних аспектах:

1. Не створив системи інтеграції українського (хоч би греко-католицького) богослов'я в одну цілість (визнання дипломів семінарій, інтеграція люблінських заочників) довкола себе та не в повній мірі надав можливості стипендій та інших заохочень для вишколу спеціалістів богослов'я для всіх єпархій УГКЦ на своїй ліценціатській програмі.
2. Ректорат УКУ побоявся встановити для УКУ власну систему присвоєння наукових ступенів, вчених звань, сприяння професійному росту для того, щоб зберігати етичну рівність між богословами, які мали закордонні дипломи, та іншими українськими науковцями і викладачами, що вийшли з радянської системи освіти.
3. Щодо гідності зарплати – УКУ давав богословам меншу платню, ніж деяким технічним чи адміністративним працівникам,

ледве забезпечуючи мінімальний соціально прийнятний рівень. Щоб було зрозуміло – доктор богослов'я, що працює в УКУ, згідно з офіційними соціальними стандартами Української держави, за свою зарплату не може утримувати родину із двох-трьох дітей (взагалі, не має можливості купити собі щороку нове вбрання, а на далеку перспективу – помешкання чи авто) і задля того, що змушений працювати на двох-трьох роботах, не може займатися науковими дослідженнями чи просто відпочити.

4. Щодо захисту інтелектуальної свободи і творення атмосфери відповідальної вільної думки, то, оскільки не існує справжньої автономної академічної спільноти богословів, вони віддані на поталу офіційної змінної церковної політики, яка переважно є кулуарного типу.
5. Якість богословської освіти знизилась, оскільки пристосування навчальних планів до державних вимог спричинилося до зменшення духовного виховання, роздвоєння між теорією і практикою церковного життя, послаблення богословського і мовно-класичного компонента і надмірного втручання небогословів у навчальний процес богослов'я.
6. Існує проблема, пов'язана із встановленням планки «якості» й «науковості», які не зовсім відповідають початковому стану богослов'я в Україні і які не сприяють його розвитку, а гальмують його (для прикладу: більший наголос на перекладах, ніж на написанні власних підручників із богослов'я; а для тих, що написали, – така критика, яка спроможна заглушити назавжди бажання богословствувати; притому ті, хто таким чином аргументують і встановлюють планки, самі не написали підручників чи монографій із богослов'я).
7. УКУ не зберіг богословську спільноту, в середовищі якої богослови могли б вчитися на помилках одні одних, видавати статті, виявляти взаємодопомогу, вдосконалюватися.

Велика проблема, яку я тут описую, розвинулася до такого ступеня через те, що майже всі важливі богословські рішення приймалися не за академічними критеріями прозорості, без послідовності та якоїсь чіткої стратегії. А таке явище, де досить регулярно приймаються непрозорі для загалу рішення, в свою чергу спричиняє розкладення спільноти. Треба ствердити, що із різних причин не було практичного довір'я до богословів в УКУ, і вони, як окрема спільнота богословів, практично були відсутні під час прийняття стратегічних рішень цього закладу від початку його існування дотепер. В кінцевому результаті богослови, які були основою для постановня УКУ із ЛБА, вже не приймали і по сьогоднішній день не приймають рішень про свою долю в УКУ. Однак від імені богословів, УКУ збирало і збирає пожертви, у розподілі яких вони мало або й зовсім не беруть участі.

Також треба сказати, що не було відповідного розуміння місця і ролі богословської академічної науки у верховному провіді УГКЦ, для якого, після відходу патріарха Мирослава-Івана, богослов'я мало тільки прикладну роль чи було інструментом для вишколу майбутніх священнослужителів, чинником при підготовці документів та подій соціального церковного характеру. На тому УКУ й робив собі піар довгими роками. Він практично підмінив свою роль провідника богословської науки і її захисника перед церковною ерархією (роль, успадковану від ЛБА), ставши сам церковним гравцем на соціальній платформі. Хтось скаже, що це добре, що УКУ таку нішу зайняв. Можна й так вважати, але я аналізую становище *академічного богослов'я* і його реалізацію в УКУ, який зайняв позицію свого роду монопольного агента цього продукту в УГКЦ.

Такий результат діяльності УКУ для розвитку богослов'я в Україні. Як на мене – це не гідний розвиток початкової місії ЛБА, це не відповідає проголошеним богословським амбіціям УКУ в УГКЦ. Я, однак, не передбачаю швидких змін, бо люди, відповідальні за

це, далі «при владі» і продовжують за своїми «критеріями» творити «богослов'я». Це, очевидно, не може бути науковим богослов'ям, яке вимагає вірності, партнерства і свободи. Таких умов в УКУ немає і тому богослов'я в його стінах терпить. Богослов'я і УКУ не стали щасливим подружжям! УКУ, який на повний голос говорить про соціальну справедливість, сам не відповідає задекларованим критеріям, бо, на жаль, всі його богослови – це жебраки, платня яких не відповідає гідному рівню забезпечення для нежебрацького життя.

Я давно хотів це все публічно висловити, але боявся пошкодити УКУ та його провідникам. Завжди вірив у внутрішню мудрість ректорату УКУ. Направду, ця тупикова ситуація мене пригальмувала, і я свого часу вирішив мовчати. А найбільший біль полягав у тому, що моя Церква, в особах деяких її єрархів, до яких я своєчасно звертався, не мала вух і відповідної чуйності, щоб почути мій тихий голос і голоси, подібні до мого, і відповідно діяти для припинення чи оздоровлення курсу подій.

Оскільки нині започатковано активну дискусію стосовно рівня розвитку академічного богослов'я, то подаю тих кілька думок в додатку до інших; вони неодмінно торкають конкретних осіб і тим самим спричиняють біль, за що прошу вибачення, бо таким не був мій намір.

На кінець, заявляю: якщо не буде прямої інтервенції патріарха Святослава чи інших єпископів, які мають візію щодо завжди специфічної ролі богослов'я для евангелізації помісної Церкви і готові взяти на себе відповідальність за багатогранний розвиток богослов'я в УГКЦ, то змін не буде, а мої слова залишаться лише голосом «вопіючого в пустелі». УКУ ж, на мою думку, в своїй теперішній конфігурації вичерпав свої можливості бути гідним провідним академічним богословським центром УГКЦ і України, що ніскільки не применшує його вартості в плані історично-соціально-педагогічного закладу.

А щодо розвитку наукового богослов'я в Україні, вважаю завжди актуальними три прості головні напрямки:

1. Ми, як Церква, самі повинні відновлювати і далі творити своє академічне богослов'я, оскільки воно є інтегральною частиною нашої унікальної церковної спадщини.
2. В УГКЦ повинні чітко розрізняти між різними видами богослов'я: наукові дослідження (аргументована дискусія про Бога і Церкву); формація (передання точно визначеної конфесійної доктрини); містичний досвід (переживання й осмислення приватних релігійних практик).
3. Потрібно ясно усвідомити роль різних видів богослов'я в житті Церкви і, відповідно до того, як і для чого вони повинні існувати, підтримати кілька альтернативних академічних богословських центрів (може, в кожній митрополії), без ніяких монополій.

До тих міркувань можна ще додати інші, однак прошу прийняти оце моє «воляння» як сигнал до пробудження тих, від яких залежать зміни.

Анотація

На тлі широкої дискусії про місце богослов'я в УГКЦ, яка мала місце переважно на сторінках україномовного Інтернету в 2011 р., автор подає свої міркування про розвиток академічної науки богослов'я в Українській Греко-Католицькій Церкві, а зокрема в Українському католицькому університеті у Львові. Закликає до усвідомлення потреби різних видів богослов'я в житті Церкви і, відповідно до того, до підтримки кількох альтернативних академічних богословських центрів. Для того закликає до творення однієї богословської інтегрованої системи в УГКЦ, в якій чітко будуть розрізнені богослов'я як наукове дослідження, як формація і як містичний досвід. Все це має відбуватися в душі інтелектуальної свободи і гідного трактування богослова в Церкві.

Mychajlo DYMYD

Current State of Academic Theology in the UGCC

At the backdrop of discussion about the role of theology in UGCC that mainly took place on the Ukrainian Internet sites in 2011, the author ventures his own thoughts about the development of academic theology in the Ukrainian Greek Catholic Church, in general, and at the Ukrainian Catholic University in Lviv, in particular. He calls for a need of different types of theology in the life of the Church, and thus for the support of alternative academic centers of theological studies. To that end, he calls for the establishment of one integrated system of theological studies in UGCC, in which there would be a clear distinction between theology as the academic subject, formation, and mystical experience. This must take place in the spirit of intellectual freedom and dignified treatment of a theologian in the Church.